

ІВАНОВА Л.С., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ, ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

Розглядаються проблеми розвитку кооперативних відносин в сільській місцевості. Особлива увага приділена оцінці першопричин функціонування неформальних кооперативних відносин, як основи виживання сільського співтовариства. Здійснено їх типологізацію та оцінено вплив на функціонування сільського співтовариства.

Розглянуто першопричини гальмування розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в сільських населених пунктах.

Запропоновані напрямки розвитку сільськогосподарської кооперації, як основи розвитку сільських територій в Україні.

Ключові слова: сільське господарство, кооперація, фермерське господарство, особисте селянське господарство, сільські території

В Україні нараховується близько 33164 фермерських господарства, більшість яких відноситься до малих 3996,5 тис. особистих селянських господарств. Для даних категорій сільськогосподарських виробників є характерним низька ефективність здійснення виробничо-господарської діяльності через обмеженість фінансових, матеріально-технічних ресурсів та наявність проблем зі збутом через відсутність відповідної інфраструктури. Вирішення вищезазначених проблем повинна вирішити сільськогосподарська кооперація.

Науковці розглядають сільськогосподарську формальну та неформальну кооперацію суб'єктів господарювання [1]. Нині в сільському співтоваристві переважає неформальні кооперативні відносини, які пов'язані з виробництвом та розподілом сільськогосподарської продукції. Вважаємо, що прояв захисної функції сільської громади на прояв зовнішніх загроз її співіснування. Дана обставина свідчить про прояв рис «моральної економіки» основоположником якої Д.Скотт.

Розглядаючи прояв сільськогосподарської кооперації можемо констатувати про характерних функцій сільської громади розподільчої та управлінської, що дає можливість забезпечити виживання матеріально слабкому сільському домогосподарство за рахунок більш міцнішого. Вони реалізуються в першу чергу за рахунок посилення міжсільської кооперації в процесі виробництва та розподілу та перерозподілу сільськогосподарської продукції та продовольства.

Необхідно зазначити що з період загострення протистоянь між державою та сільською громади спостерігається посилення мережі неформальної сімейної кооперації, як засобу виживання.

В період покращення взаємовідносин між державою і сільською громадою спостерігається послаблення неформальних кооперативних зв'язків. Вони переорієнтуються на надання культурно-духовної та психологічної підтримки.

Вважаємо, що взаємодопомога між сільськими домогосподарства, як прояв неформальних взаємовідносин це не стільки християнська благодійність а як прояв колективного взаємострахування.

В процесі дослідження виділено наступні групи взаємодопомоги, що ґрунтуються на неформальних взаємовідносинах:

сусідська чи родинна допомога з виконання сезонних робіт з виробництва сільськогосподарської продукції;

допомога сільському домогосподарство з виконання певного виду робіт на основі рішення сільської громади, яке було прийнято на загальному зібранні жителів сільського населеного пункту;

допомога сільським домогосподарствам, які складаються з осіб похилого віку з ведення домашнього та особистого селянського господарства.

Як свідчать результати проведеного дослідження саме наявність тісних сімейних неформальних зв'язків може забезпечити розвиток сільської громади в умовах обмеженості бюджету сільської об'єднаної територіальної громади. Прикладом вищезазначеного явища є розвиток села Біла Церква Рахівського району Закарпатської області.

Як свідчать проведені нами дослідження спостерігається спільність і відмінність між змістом понять «сільська громада» та «кооперація». Спільною рисою вищезазначених категорій є прояв взаємодопомоги, відмінними – шляхи та методи реалізації.

Необхідно зазначити, формальні кооперативні зв'язки базуються на товарно-грошових відносинах, що передбачає отримання максимального прибутку, взаємовідносини в межах сільської громади переважно на ґрунтуються в першу чергу на морально-етичних нормах функціонування суспільства, що характеризується зниженням рівня ризику продовольчого забезпечення в межах чітко визначеної групи сільських домогосподарств та на отриманні мінімальної величини фіксованого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції та продовольства.

В цьому аспекті досить важливо наголосити на проблемі функціонування формальних кооперативних зв'язків в сільській громаді. Нині в Україні 1236 обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, більша половина яких не здійснює свою виробничо-господарську діяльність. Причинами такого становища є: недосконалість законодавства; що регламентують їх діяльність; відсутність на певному рівні фінансової державної та регіональної підтримки; відсутність кваліфікованих кадрів; тощо [2]. Проте, на нашу думку основною причиною такого становища є нерозуміння сутності формальних кооперативних зв'язків, які виникають в середовищі сільського співтовариства. По-перше, вони можуть проявлятися в середовищі мікро- та малих сільськогосподарських виробників, які розташовані на незначних відстанях один від одного. Проте, як свідчать результати досліджень в середовищі особистих селянських господарств переважають суб'єкти, які здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції та продовольства з метою задоволення власних потреб та реалізацією в незначних обсягах, які трактуються як «лишки».

Саме для даної категорії сільськогосподарських виробників є характерними неформальні кооперативні зв'язки. По-друге, в нашій країні не створені передумови до легалізації діяльності товарних селянських господарств і створення на їх базі фермерських господарств сімейного типу і формуванню на їх основі кооперативних об'єднань з виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції. Як свідчить аналіз існуючих нормативно-правових актів, щодо діяльності сімейних фермерських господарств вони: забороняють використовувати найману працю; не унормовано стимулювання і можливості розширення землекористування; відсутнє сприяння об'єднань малих СФГ для спільного обробітку землі і ведення господарства (американські партнерства, французькі ГАЄК).

Нині на законодавчому рівні не відрегулювало трактування поняття «сільськогосподарський обслуговуючий кооператив» та «сільськогосподарський виробничий кооператив», що призводить до неузгодженості положень Законів України «Про кооперацію» та «Про сільськогосподарську кооперацію» та Податкового кодексу з метою визначення їх статусу як не прибуткової організації.

Отже, широке поширення неформальної кооперації пояснюється, по-перше, тим, що сільськогосподарські виробники (головним чином особисті селянські та малі фермерські господарства) формують подібні кооперативні відносини не стільки з метою здійснення розширеного виробництва сільськогосподарської продукції, скільки для того, щоб забезпечити виживання в умовах прояву деструктивних явищ суспільно-політичному житті країни; по-друге, на основі положень Податкового кодексу сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи є прибутковою організацією, що змушує сплачувати відповідні податки, що суттєво зменшує економічну вигоду його членів – малих сільськогосподарських товаровиробників та ОСГ.

Вважаємо, що соціальною базою нинішнього етапу розвитку сільськогосподарської кооперації малі фермерські господарствами а також ОСГ товарного спрямування.

Пошуки найбільш раціональних шляхів формування кооперативного сектора аграрної економіки призводять в перспективі до створення порівняно великих багатопрофільних кооперативних об'єднань, які будуть охоплювати значну кількість об'єднаних територіальних громад. Їх успішне функціонування дає можливість вирішувати на кооперативній основі не тільки виробничі, а й соціальні проблеми, пов'язані із забезпеченням зайнятості населення, мотивацією праці, відтворенням виробничої і соціальної інфраструктури об'єднаних територіальних громад.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дідківська Л.В. Сільськогосподарська кооперація – основа розвитку аграрного підприємництва в Україні. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. 2017. Вип. 12(1). С. 186–192.

2. Піменова О. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація як чинник конкурентного господарювання малих і середніх господарств в Україні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2013. Вип. 148. С. 58–61.

УДК: 338.439.5:339.562:658.821

БЛИК О.В., ПОЛЩУК С.П., кандидати екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРІОРИТЕТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

Висвітлено проблему інноваційного розвитку сільського господарства у концепції формування конкурентоспроможності сільської місцевості. Досліджено питання перспективних напрямів розвитку сільської місцевості та підвищення її конкурентоспроможності. Окреслено основні проблеми та пріоритети інноваційного розвитку сільських територій.

Ключові слова: конкурентоспроможність сільської місцевості; інноваційний розвиток сільських територій; децентралізація влади; управлінські інновації.

У сучасному світі тотальної конкуренції за ресурси, робочу силу та ринки збуту конкурентоспроможними мають бути не лише держави, а й окремі їх регіони, громади і місцевості для того, щоб забезпечити своє процвітання, розвиток і комфортне та безпечне середовище для проживання людини. Таким чином, глобалізаційні процеси стимулювали вихід на міжнародну арену не лише окремих держав, а й регіонів, міст і навіть базових адміністративних одиниць найнижчого рівня. Відповідно регіон і сільська місцевість стають суб'єктами конкурентної боротьби на різних рівнях, а тому значно загострилося питання забезпечення конкурентоспроможності не тільки держав, а й окремих територій і місцевості, що стимулює до перегляду базових концепцій регіонального розвитку.

Однією з найгостріших проблем підвищення конкурентоспроможності сільської місцевості України в новій економіці залишається низький рівень інноваційної активності суб'єктів господарювання, що працюють у сфері аграрного виробництва та суміжних із ним секторах економіки. Проблема ускладнюється фактичною відсутністю інноваційно-активних несільськогосподарських підприємств у сільській місцевості, а також моральним старінням соціальної та комунальної інфраструктури села. Це знаходить своє відображення у зменшенні інвестування у розвиток сільської місцевості, втраті ресурсного і людського потенціалу сільських територій, насамперед у регіонах, які відзначаються специфічними природно-кліматичними умовами та малоземеллям.

Передумовою успішної участі сільської місцевості у конкурентній боротьбі є наявність у неї конкурентних переваг, тобто факторів, які створюють певну перевагу над конкурентами. Відповідно до теорії конкурентних переваг М. Портера, будь-яка країна або регіон чи місцевість із приблизно однаковим